

УДК 378.015.31:91

МЕТОДИКА КОНТРОЛЮ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ ФАХОВИХ ГЕОГРАФІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Л. П. Вішнікіна

lpvishnikina@gmail.com

*кафедра географії та методики її навчання, Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна*

Т. С. Япринець

japrinezts@gmail.com

*кафедра географії та методики її навчання, Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна*

З огляду на основні положення загальної дидактики географії, контроль є обов'язковим складником процесу викладання географічних дисциплін й організовується та проводиться викладачем на основі виявлення, вимірювання та оцінювання навчальних досягнень, які структуровані в чинній освітньо-професійній програмі. За умови правильної організації освітнього процесу контроль, по-перше, сприяє розвиткові мислення й інтелектуальних умінь студентів. По-друге, допомагає майбутньому географу чи вчителю географії здобути об'єктивну інформацію (через зворотний зв'язок) щодо перебігу і розвитку формування власних фахових географічних компетентностей (ФГК).

Останнім часом питання перевірки і оцінювання результатів навчання студентів, які власне є складниками контролю, розглядалися у працях О. Вишневського, Н. Мойсеюк, В. Бондаря, І. Малафійка, С. Пальчевського, М. Фіцули, В. Чайки, В. Ягупова та ін. Проте підходи до перевірки й оцінювання рівня сформованості фахових компетентностей студентів широкого загалу науковців, педагогів і методистів доволі неоднозначні. Саме це зумовлює нагальну потребу у подальших дослідженнях, пов'язаних із розв'язанням проблеми контролю результатів навчання студентів у процесі компетентісно спрямованого освітнього процесу у закладах вищої освіти.

Насамперед варто зазначити, що компетентісна географічна освіта зорієнтована на отримання сукупності географічних знань, умінь і навичок, специфічного географічного мислення та установок, сформованих на певному рівні на підґрунті здібностей та життєвого досвіду школярів чи студентів, що необхідні для їхньої оптимальної діяльності у довкіллі й передбачення наслідків такої діяльності [2].

Компетентісний контроль – це обов'язковий складник процесу компетентісного навчання географії, який забезпечує наскрізний зворотний зв'язок між викладачем і студентом [1]. Під час перевірки й оцінювання програмних результатів навчання студентів із різних географічних дисциплін, які власне і визначають рівень сформованості ФГК, застосовуються різноманітні методи, прийоми, форми, способи й види контролю.

Контроль результатів навчання студентів як органічна частина загального процесу викладання географічних дисциплін може здійснюватися на всіх його етапах. Однак повністю всі функції контролю, а саме – мотиваційна,

діагностувальна, стимулювальна, навчально-перевірювальна, коригувальна, розвивальна, прогностична й виховна – реалізуються на спеціально організованому, самостійному етапі. Основною метою такого етапу є не лише перевірка й оцінювання, а й корегування та вдосконалення відповідних програмних результатів студентів задля спонукання й налаштування їх до подальшого розвитку та удосконалення ФГК.

Методи компетентнісного контролю навчальних дій і досягнень студентів із географічних дисциплін визначаються заданим рівнем самостійної навчально-пізнавальної діяльності, на якому студенти виконують контрольні завдання. А отже, це:

1) метод репродуктивного контролю, за допомогою якого контролюється міра відповідності рівню діяльності студентів, що забезпечує: розпізнавання географічного навчального матеріалу й відтворення результатів його засвоєння; знання фактичного географічного матеріалу, типових планів і характеристик; розуміння географічних понять і термінів тощо, а також уміння виконувати дії за запропонованим зразком;

2) метод продуктивного контролю, який використовується для контролю студентів щодо здатності відтворювати результати самостійного засвоєння географічних знань і вмінь та застосовувати їх у змінній ситуації; уміння реалізувати здобуті знання задля виконання завдань прикладного спрямування; спроможність здобувати нові знання, наводити приклади, розпізнавати об'єкти, процеси та явища довкілля за аналогією;

3) метод проблемного контролю, за допомогою якого перевіряється й оцінюється рівень здатності самостійного застосування здобутих знань і набутих умінь студентами за умови виникнення суперечності в конкретизованій проблемній ситуації та міра їхнього вміння виявляти й пояснювати географічні причинно-наслідкові та просторові зв'язки в довір'ї (у межах запропонованої проблемної ситуації);

4) метод творчого (дослідницького) контролю, який є інструментом перевірки й оцінювання рівня спроможності студентів: самостійно встановлювати географічні причинно-наслідкові й просторові зв'язки; робити узагальнення й висновки; застосувати здобуті географічні знання та сформовані вміння з метою вирішення життєво важливих завдань і проблем, що й має відобразити їхню міру сучасного географічного бачення світу.

Дидактичні види компетентнісного контролю результатів навчання студентів з географічних дисциплін визначаються місцем цих видів у навчальному процесі й обсягом знань і вмінь, що перевіряються. Залежно від дидактичної мети вирізняють такі зазначені види контролю, як: попередній, поточний, модульно-тематичний і підсумковий.

Попередній контроль має діагностичний характер. Перед вивченням певної теми, засвоєння якої ґрунтується на вже розглянутому матеріалі, викладачу доцільно з'ясувати рівень розуміння студентами опорних географічних знань й актуалізувати їх для того, щоб з'ясувати стан їхньої готовності до сприймання нового матеріалу й успішного руху вперед. Цей контроль може проводитися як

бесіда, фронтальне опитування, тест тощо на початку проведення лекцій або інших різновидів занять.

Поточний контроль передбачає перевірку й оцінювання якості засвоєння знань і вмінь студентів у процесі вивчення тематичного модуля географічного навчального матеріалу. Проводиться він зазвичай у першій половині лабораторного, практичного чи семінарського заняття – для виявлення рівня попередньої підготовки студентів, або наприкінці заняття – для з'ясування ефективності аудиторної роботи студентів. Елементи поточного контролю навчальної діяльності студентів можуть бути використані викладачем у процесі проведення лекції. Це буде сприяти активізації роботи студентів та виявленню зворотного зв'язку між ними.

Модульно-тематичний контроль – це перевірка й оцінювання рівня знань, умінь і навичок студентів в обсязі тематичного модуля географічного навчального матеріалу. Він може проводитися після закінчення вивчення такого модуля зазвичай як фронтальна й індивідуальна перевірка за допомогою тестів, відповідей на проблемні та творчі запитання, створення графічно-знакових електронних чи паперових моделей, усного взаємоконтролю студентів тощо.

Завдання підсумкового контролю – з'ясувати рівень сформованості програмних результатів з певної географічної дисципліни у кінці семестру, або під час атестації здобувачів вищої освіти. Вона може проводитися у формі екзаменів і/або захисту кваліфікаційних робіт (бакалаврської, магістерської).

Організаційні форми компетентісного контролю навчальних результатів визначаються характером організації перевірки та представлені фронтальним, індивідуальним, диференційовано-груповим і колективним контролем.

Розрізняють також способи компетентісного контролю навчальних досягнень студентів із географії, а саме усного, письмового (зокрема тестового), графічно-знакового та комп'ютеризованого контролю.

Варто зупинитися на поясненні особливостей способу графічно-знакового контролю. Такий контроль передбачає перевірку й оцінювання результатів виконання студентами завдань на контурній карті та інших картографічно-геоінформаційних моделях; побудови ними таблиць, графіків і діаграм, а також створення структурно-логічних і комбінованих моделей, що відображають певні взаємозв'язки між географічними об'єктами, процесами та явищами.

Спосіб комп'ютеризованого контролю вможливує застосування до всіх студентів стандартизованих підходів, що забезпечується використанням однакових за кількістю й складністю контрольних запитань і завдань. Аналіз їхніх відповідей і результатів роботи, вивід і фіксація оцінок тощо здійснюються за допомогою відповідних програмно-забезпечувальних засобів навчання.

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, підвищення їхнього інтересу до вивчення географічних дисциплін та поліпшення їхньої успішності використовують різноманітні прийоми перевірки й оцінювання навчальних результатів. Ці прийоми передбачають поєднання різних способів і організаційних форм контролю з урахуванням дидактичних його видів на основі застосування різноманітних засобів навчання.

Комп'ютеризований контроль навчальних результатів студентів є нагальною вимогою сьогодення, оскільки його застосування актуально модернізує будь-який з названих вище прийомів контролю. Наразі постійно розробляється нове програмне забезпечення, що уможливорює застосування багатоваріантних завдань із географії. Студенти можуть працювати в інтерактивному режимі за умов, коли на моніторі водночас відтворюється текст завдання й пов'язані з ним відповідні засоби, поміж них навчальні географічні моделі, а також результати роботи, оцінки, аналіз помилок, необхідні пояснення й коментарі тощо. Зрозуміло, що використовувати зазначений контроль найбільш доцільно на основі комп'ютеризованої локальної системи підтримки навчання.

Різновиди методів, дидактичних видів, організаційних форм, способів і прийомів контролю рівня сформованості ФГК студентів – це необмежена царина творчості викладачів. Впровадження й розвиток компетентнісного підходу до викладання географії вимагає подальших досліджень педагогічного досвіду тих викладачів, діяльність яких спрямована на формування здатності студентів застосовувати навчальні досягнення з географії на вирішення життєво важливих завдань та проблем.

Список використаних джерел: 1. Вішнікіна Л. П. Методическая система компетентностного обучения географии / Могилевский меридиан, Т. 16, выпуск 3-4, 2016. – С. 82-86.; 2. Самойленко В. М., Топузов О. М., Вішнікіна Л. П. Дидактика географії: монографія. – К. : Педагогічна думка. 2014. – 586 с.

УДК 373.54

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ НА ПРОФІЛЬНОМУ РІВНІ НАВЧАННЯ В ЛІЦЕЇ

Т. Г. Назаренко

geohim@ukr.net

*Інституту педагогіки НАПН України,
відділ навчання географії та економіки, м. Київ, Україна*

О. С. Нехомяж

geohim@ukr.net

*Інституту педагогіки НАПН України,
відділ навчання географії та економіки, м. Київ, Україна*

Входження України до європейського освітнього простору актуалізує проблему впровадження профільного рівня навчання учнів як одного з етапів реформування освітньої галузі нашої держави у відповідності до міжнародних стандартів освіти. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність пошуку нових підходів до організації освітнього процесу в ліцеї з метою створення найбільш сприятливих умов для становлення і розвитку особистості учнів, формування в них адекватної самооцінки, більш повного уявлення про майбутню сферу професійної діяльності та вільного і свідомого її вибору.